

таких об'єктів характерне зменшення приросту, поодинокі сухі скелетні гілки в різних частинах крони, пошкодження стовбура, ознаки діяльності дереворуйнівних грибів.

Отже, загальний якісний стан хвойних насаджень добрий. Найбільш біологічно-стійкими в насадженнях парку виявились представники *Picea pungens* Engelm., *Pinus sylvestris* L. та *Picea pungens* 'Glauca' Weissn., що в першу чергу може бути пов'язано з їх більш високим потенціалом життєздатності. Під час проектування посадок із використанням видів та культиварів хвойних рослин, перевагу потрібно надавати ділянкам з добрим освітленням, оскільки в тіні та під пологом дерев крона хвойних рослин втрачає декоративні властивості. Також необхідно дотримуватись відстані між посадковим матеріалом 5–8 м, що виключає зімкнення крон.

Список використаних джерел:

1. Білик О. В., Грабовий В. М. Ялина колюча у насадженнях національного дендропарку «Софіївка» НАН України (інтродукція, розмноження, культивування). *Науковий вісник національного лісотехнічного університету*. 2006. Вип. 16.1. С. 44–49.
2. Санітарні правила в лісах України : Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. № 756. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/756-2016-%D0%BF>
3. Солоненко А. М., Яровий С. О., Брен О. Г. Методичні рекомендації до лабораторно-практичних занять з курсу «Лісова таксація». Мелітополь, 2009. 62 с.
4. Chen L., Liu C., Zhang L., Zou R. Variation in Tree Species Ability to Capture and Retain Airborne Fine Particulate Matter (PM_{2.5}). *Scientific Reports*. 2017. 7 (3206). P. 1–11. Doi: 10.1038/s41598-017-03360-1.

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН З ЛІКАРСЬКИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ У ВІДНОВЛЕННІ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОНАСАДЖЕНЬ

Федько Р.М. кандидат біологічних наук

Дослідна станція лікарських рослин Інституту агроєкології і природокористування НААН

Питання сьогодення щодо збалансованого землекористування і утримання лісових насаджень за останні десятиріччя отримало світову тенденцію. Одним із важелів поліпшення

умов біокліматичного та господарського потенціалу територій для ведення багатoproфільних господарств на землях різних категорій виконують лісомеліоративні насадження.

Лісомеліоративні насадження, а саме полезахисні лісонасадження – це комплекс насаджень, які мають відповідні конструкції, взаємодіють між собою, створюють меліоративні ефекти на певній території, що забезпечує захист ґрунтів і сільськогосподарських культур від впливу шкідливих природних явищ та одержання високих і сталих врожаїв. За допомогою захисного впливу полезахисні лісонасадження належать до протиерозійних заходів постійної дії з тривалим строком окупності, які за своїми властивостями є багатофункціональними.

У 2013 році КМ України схвалив Концепцію розвитку агролісомеліорації в Україні, яку саме передбачено реалізувати упродовж 2014-2025 років. Метою концепції є визначення напрямів інституційних змін та вдосконалення законодавства, що забезпечить оптимізацію захисних лісових насаджень лінійного типу за зональним принципом, ефективно ведення господарства в них і стане екологічною передумовою для збалансованого розвитку агроландшафтів. Аналітичні данні щодо еколого-економічного потенціалу лісосмуг, у тому числі самозаліснених ділянок та деградованих земель передбачають на найближчу перспективу (10 років) можливо суттєве розширення площ деревних насаджень шляхом садіння нових агролісомеліоративних та інших насаджень на землях комунальної і приватної власності [1].

Серед пріоритетних напрямків вирішення цих задач є науковий підхід щодо створення екологічно збалансованої структури лісосмуг, підбору видового складу, виконання посадкових робіт та догляду на всіх етапах їх існування. Одним з напрямків екологічно доцільного і економічно виправданого використання полезахисних лісосмуг пропонується застосування у насадженнях деревних і чагарникових видів з лікарськими властивостями з подальшим збором і використанням лікарської сировини для потреб фармацевтичної та харчової промисловості, що відповідає запиту Регіонального офісу Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) [2]. FAO у звітах щодо стану світових лісових генетичних ресурсів рослин, неодноразово наголошувало про значний і здебільшого не використаний потенціал лісомеліоративних насаджень за для збереження біорізноманіття та виробництва рослинної продукції [3].

Одним з найскладніших у вирощуванні лісу є правильно складене поєднання деревних порід, що забезпечує формування біологічно стійкого змішаного лісового насадження. Згідно класичних рекомендацій щодо підбору порід при формуванні захисних лісових насаджень лінійного типу за певних ґрунтово-кліматичних умов, проводиться визначення конструкції насадження, типу змішування порід тощо.

До деревних рослин з лікарськими властивостями, у яких проявляється екологічна толерантність до сучасних змін погодних умов для лісостепової зони України, можна віднести: *Armeniaca vulgaris* Miil., *Berberis vulgaris* L., ***Sambucus nigra* L.**, *Syringa vulgaris* L., *Juglans regia* L., *Rhamnus cathartica* L., *Viburnum opulus* L., *Sorbus aucuparia* L., *Quercus robur* L., *Hippophae rhamnoides* L., *Rubus vulgaris* Wh.et N., *Tilia cordata* Mill., *Tilia platyphyllos* Scop, *Prunus divaricata* Ledeb., *Prunus spinosa* L., *Frangula alnus* Mill., *Robinia pseudoacacia* L., *Rosa canina* L., різні види роду *Crataegus* L.

Серед трав'янистих лікарських рослин на увагу заслуговують тіневитривалі види за вирощування у спеціальних міжряддях та експозицією: *Hyssopus officinalis* L., *Echinacea purpurea* (L.) Moench, *Tussilago farfara* L. *Urtica dioica* L., *Arctium lappa* L. тощо.

Таким чином, застосування дерев, кущів та трав'янистих видів рослин з лікарськими властивостями при формуванні і реконструкції полезахисних лісосмуг дозволить поряд з виконанням основних функцій насадження, зміцнити базу лікарської рослинної сировини для потреб вітчизняної промисловості та укріплення експортного потенціалу держави. Разом з тим, такі насадження здатні повною мірою забезпечувати захист прилеглих агрофітоценозів від впливу негативних чинників середовища, забезпечувати підвищення ефективності використання земельних ресурсів і сприяти збереженню біорізноманіття, прибутковості виробництва та зайнятості сільського населення.

Список використаних джерел:

1. Висоцька Н., Сидоренко С., Тернопільський П. Рекомендації щодо створення, відновлення, реконструкції, а також утримання полезахисних лісових смуг у степовій і лісостеповій зонах, включаючи підходи до підбору деревних видів. Київ : Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, 2019. 38 с.
2. Посібник щодо передового досвіду нових кейсів розвитку та використання еколого-економічного потенціалу полезахисних лісових смуг, само заліснених та деградованих територій / уклад.: Н. Висоцька, О. Журавель, Н. Ключник, Л. Глущенко, Р. Ярощук, Ю. Рубіш, Е. Маринкевич. Київ, 2023. 68 с.
3. FAO (United Nations Food and Agriculture Organisation) (2013) The State of the World's Forest Genetic Resources. Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture. *United Nations Food and Agriculture Organisation*. Rome, Italy. 2013. 23-25 January. P. 40.